

Faktory ovlivňující práci sester v pediatrii – přehled kvalitativních studií

Mgr. Daniela Bartoníčková¹, Mgr. Dominika Kalánková, Ph.D.², Bc. Romana Bečvářová¹,
Mgr. Lenka Mazalová, Ph.D.¹

¹Ústav ošetrovatelství, Fakulta zdravotnických věd, Univerzita Palackého v Olomouci

²Ústav ošetrovatelstva, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

Dětské sestry mají významnou a nezastupitelnou roli v péči o zdravé i nemocné dítě. Tato role je ovlivňována poměrně širokou skupinou faktorů, které zásadním způsobem podmiňují úroveň kvality poskytované péče a bezpečnost dětských pacientů. Jeden z důležitých vlivů působících na práci sester představuje jejich pracovní prostředí. Nezbytným předpokladem kvalitní a bezpečné pediatrické péče je, aby dětské sestry tyto faktory znaly a dokázaly je využít ve prospěch dítěte. Proto se tento příspěvek zaměřuje na určení a popis faktorů ovlivňujících prostředí tak, jak jsou charakterizovány v dostupných zdrojích.

Klíčová slova: sestry, ošetrovatelská péče, pediatrie, faktory.

Factors affecting the nurses' work in paediatrics – A review of qualitative studies

Pediatric nurses have an important and irreplaceable role in caring for a healthy and sick child. This role is influenced by a relatively wide range of factors that fundamentally determine the quality of care provided and the safety of pediatric patients. One of the crucial influences on the work of nurses is their work environment. A prerequisite for quality and safe pediatric care is that nurses know these factors and can use them to benefit the child. Therefore, this paper focuses on identifying and describing factors affecting the environment as they are characterized in the available resources.

Key words: nurses, nursing care, paediatrics, factors.

Úvod

Dětské sestry zaměřují svou pozornost nejen na poskytování ošetrovatelské péče nemocným dětem, ale musí se soustředit i na péči o emocionální potřeby jejich rodičů, sourozenců a dalších členů rodiny (1). V tom je jejich péče poměrně jedinečná a současně to s sebou přináší i značnou míru stresu. Tyto vlivy pak působí na bezpečnost dětských pacientů a na výskyt nežádoucích událostí (2). Bylo prokázáno, že existuje přímá úměra mezi spokojeností dětských sester s jejich pracovním prostředím a vnímáním jejich profesního života. Čím spokojenější jsou sestry s prostředím v práci, tím větší je jejich spokojenost s profesí (3). Proto je velmi důležité určit a pop-

sat co nejširší okruh faktorů, které ovlivňují práci sester na pediatrických pracovištích. V dohledaných zdrojích se většinou objevují poznatky z výzkumů využívajících převážně dotazníková šetření. Cílem však bývá spíše jen popis tohoto prostředí, bez ohledu na posouzení dalších vlivů podílejících se na vnímání profesního života sester.

Metodika

Při zpracování příspěvku jsme využili jako metodu přehled kvalitativních studií. Vyhledávání bylo provedeno v databázích ProQuest, Scopus a PubMed, v únoru 2021, s použitím stejných klíčových slov v anglickém jazyce. Do přehledu byly zařazeny pouze stu-

die, které byly kvalitativní a zahrnovaly sestry poskytující ošetrovatelskou péči pacientům ve věku 0–18 let. Vyřazeny byly kvantitativní anebo smíšené studie, editoriały/úvodníky, přehledové a případové studie. Na základě těchto kritérií jsme vyhledali celkem 1 371 studií. Proces vyhledávání a třídění dohledaných článků probíhal podle doporučení PRISMA (Schéma 1). Údaje byly systematicky tříděny dvěma nezávislými výzkumníky (DB, DK). Po odstranění duplicitních článků (n = 337) bylo v první fázi třídění analyzováno celkem 1 034 studií. V druhé fázi bylo analyzováno 13 studií. Metodologická úroveň zařazených studií podstoupila kritické hodnocení (CASP). Do finální analýzy bylo zařazeno 7 studií (Tabulka 1),

kteřé byly analyzovány prostřednictvím tematické analýzy (4).

Výsledky

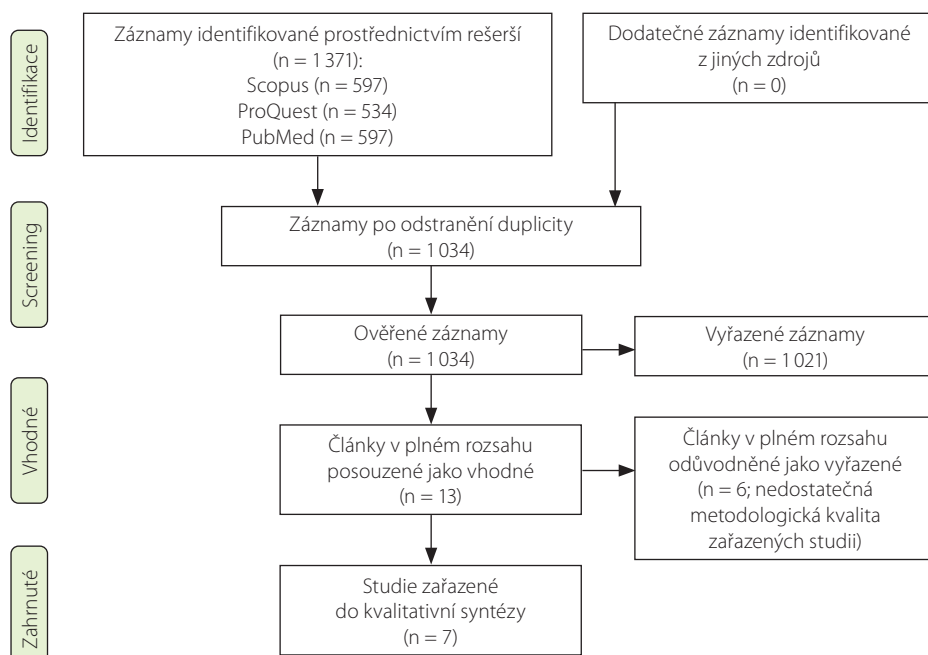
Na základě rozboru kvalitativních studií bylo popsáno šest témat určujících faktory, které ovlivňují práci sester na pediatrických pracovištích. Lze je rozdělit na vnitřní a vnější.

Vnitřní faktory ovlivňující pracovní prostředí

Znalosti dětských sester

Základem teoretických a praktických znalostí sester na pediatrických pracovištích jsou vědomosti zaměřené na věkové odlišnosti (5, 6), na specifika jednotlivých onemocnění dětského věku, jejich léčbu a ošetrovatelskou pediatrickou péči (7, 8). Velký důraz je kladen na pregraduální vzdělání umožňující získání odborné kvalifikace dětské sestry. I když se objevují rozporuplné názory. Na jedné straně sestry vyjadřují negativní hodnocení úrovně studia v tom smyslu, že studenti nejsou dostatečně připraveni na specifika péče o děti na pediatrických pracovištích (9). Opačné názory uvádějí, že vysokoškolské vzdělání sester zajišťuje bezpochyby vyšší míru zručnosti a profesionality (5). Jako důležitá součást přípravy se ukazuje i odborná praxe pod vedením mentora (7). Alavi et al. (9) doporučují, aby byly praxe studentů co možná nejdélejší a aby absolventi nastupovali do praxe v co nejkratší době po

Schéma 1. Vývojový diagram – doporučení PRISMA

ukončení studia. Jedině tak může být zajištěno co nejefektivnější využití aktuálních teoretických poznatků studenta v klinické praxi (7, 8, 9).

Zkušenosti dětských sester

Zkušenosti sester se podílejí na vytváření jejich profesního sebevědomí. Mohou ale působit i jako jeho bariéra. Přímá zkušenost sester se zcela konkrétními situacemi a se specifickými onemocněními a jejich rozbor přispívají k vyšší kvalitě poskytované péče (7). Zásadní metodou, která vede k získávání odborných zkušeností,

je opakování (8). Jak již bylo uvedeno, přispívá k získávání a posilování sebevědomí. Nicméně, u některých sester může působit i negativně, například stereotypním jednáním a snížením empatie při poskytování péče (5). Doporučenou optimální cestou, která minimalizuje takové vzorce chování, je týmová spolupráce. Získané zkušenosti lze ještě více podpořit prostřednictvím modelových situací a komunikací v týmu. Navíc jsou tyto metody vnímány jako účinný prostředek ke snížení pocitu viny a frustrace z případného vzniku nežádoucích událostí (9).

Tab. 1. Metodologické charakteristiky zařazených kvalitativních studií

Autor, rok, krajina	Cíl	Design	Výběr respondentů	Výzkumný soubor	Sběr údajů	Metoda analýzy dat	CASP
Alavi et al. (9) Irán	Popsat vnímání sebeúčinnosti u dětských sester	Deskriptivní	Záměrná selekce	24 sester	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza	10
Conte (10) USA	Popsat zkušenosti při ztrátě a zánětu u sester na dětské onkologii	Explorativní	Záměrná selekce	11 sester	Nestrukturované rozhovory	Fenomenologická analýza	10
Dos Santos et al. (8) Brazílie	Porozumět morálním zkušenostem a související morální tísní u sester z pediatrických pracovišť	Interpretační fenomenologická studie	Záměrná selekce	9 sester	Narativní rozhovory	Tematická analýza	10
Karami et al. (5) Írán	Identifikovat zkušenosti a porozumění etické praxi u dětských sester	Deskriptivní	Záměrná selekce	28 sester	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza	10
De Almeida Vicente et al. (7) Kanada	Prozkoumat vnímání stresorů souvisejících s prací na interních a chirurgických dětských pracovištích	Deskriptivní	Záměrná selekce	65 sester	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza	10
O'Haire, Blackford (11) Rakousko	Chápání sester při účasti rodičů na péči o dětské pacienty	Zakotvená teorie	Záměrná selekce	8 sester	Polostrukturované rozhovory	Konstantní srovnávací analýza	8
Nukpezah et al. (6) Ghana	Prozkoumat výzvy týkající se zkušeností sester s ošetrovatelskou péčí poskytovanou dětem	Explorativní	Záměrná selekce	14 sester	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza	10

Morální odpovědnost

Značná náročnost práce dětských sester na pediatrických pracovištích je způsobena vysokým počtem ošetrovatelských výkonů a činností zaměřených na uspokojování potřeb dětí i jejich rodičů. Důležitými faktory při poskytování přímé ošetrovatelské péče, stejně jako i při udržování vztahů s ostatními zaměstnanci, včetně nadřízených, jsou sebevědomí a odpovědnost dětské sestry (7, 8). Morální hodnoty jednotlivých sester se pak promítají do profesních vzorů, kterými nadřízení nebo spolupracovníci často bývají, ale i do sebereflexe, empatie a učení. Veškeré tyto hodnoty motivují pracovníky k výkonu etické praxe, která úzce souvisí s poskytováním kvalitní a bezpečné péče, ale odráží se i na komunikaci s dětmi a jejich rodiči. Empatie sester vůči dětem i rodičům vede k poskytování péče s respektováním etických hledisek, ale i k citlivému vnímání potřeb dětí a jejich rodičů (5).

Emocionální faktory

Profesionální zájem vyvěrá především z motivace k péči (9). Sestry vnímají, že jejich motivace při péči o děti je jedinečná, prohloubená specifickými znaky jako jsou flexibilita, zodpovědnost, láska k dětem, trpělivost, vnímavost vůči etickým normám, ale i schopnost odpouštět. To vše vede k utváření profesionální identity sestry a posílení vztahu k dětem (5). Příliš úzký vztah mezi sestrou a dítětem však na druhou stranu mohou často zintenzivnit pocity sester, které prožívají při ukončení léčby dítěte, či umírání (10). V péči o děti jsou rovněž klíčové vztahy mezi sestrou a s rodiči. Dětská sestra je často vystavena morálnímu dilematu. Na jedné straně dítěti poskytuje tu nejlepší péči, přitom ale na druhé straně nemusí být vždy respektováno přání rodičů. Dle vyjádření rodičů to bývá způsobeno především tím, že ošetrovatelská péče je mnohdy více zaměřená na tým než rodinu (7, 8), vliv může mít také i stres z hospitalizace (11).

Ochrana sebe sama a svých blízkých

Jako úspěšná osobní strategie k ochraně sebe sama bylo vedle implicitní kvalitní péče o děti a jejich rodiče udáváno striktní oddělování osobního a profesního života dětských sester. Důležitou součástí těchto strategií bylo využívání podpory od vedoucích/manažerů (11).

Jako nejúčinnější strategie byla identifikována komunikace, a to jak při budování respektu a důvěry mezi sestrou a dětským pacientem a jejich rodiči, ale i pro práci v týmu. Začlenění do týmu a sounáležitost s ostatními spolupracovníky byly vnímány jako důležitá psychologická podpora. Prostřednictvím svého profesního života se některé sestry naučily vážit si života a času stráveného se svými blízkými (10). Poslední součástí ochrany sebe sama a svých blízkých před negativními pocity z profesního života, bylo zařazování rodičů do předem daných typů, tzv. „labelling“, a následně předvytvořené vzorce chování k nim, ale i distancování se (10, 11).

Vnější faktory ovlivňující pracovní prostředí

Vnímání pracovního prostředí dětskými sestrami je zásadně ovlivněno týmovou spoluprací a vztahy na pracovišti (6, 8). Sounáležitost v týmu přispívá k nalezení smyslu při poskytování péče, ale představuje také podporu ve stresových situacích (10). Významnou roli přitom hraje management pracoviště, který může napomoci k pozitivnímu vnímání pracovního prostředí, například tím, že zaměstnanec pochválí (6). Současně tím může zmírnit dopad dalších faktorů podílejících se na kvalitě poskytované péče. Jedná se především o nedostatečné zdroje potřebné pro poskytování ošetrovatelské péče (personální, materiální i časové) a nadměrnou zátěž sester (6, 7). Mezi další negativně působící vlivy patří také stresující pracovní podmínky, psychická náročnost profese, práce přesčas, ale i nadměrná administrativní zátěž při dokumentování péče (6, 7, 11). Dopad těchto faktorů mnohdy přispívá k nízké kvalitě poskytované ošetrovatelské péče, případně k jejímu opomíjení, či jejímu úplnému vynechání. Na základě názorů dětských sester všechny tyto faktory intenzivně ovlivňují jejich schopnost zabezpečit adekvátní péči dětským pacientům a mají dopad i na ně samotné (6).

Diskuze

Při zajišťování kvalitní ošetrovatelské péče u dětských pacientů je zásadní identifikace faktorů ovlivňujících práci dětských sester. Mezi ně patří především faktory pracovního prostředí: personální obsazení, přiměřenost materiálních a finančních zdrojů, podpora od vedoucích pracovníků, efektivní týmová spolupráce, kompe-

tence, vzdělání, zkušenosti sester, ale i vlastní autonomie (2, 14). Více než polovina z nich byla uvedena i v naší identifikovaných tématech. Výzkumy týkající se práce dětských sester nejsou četné, i navzdory tomu, že dětské pacienty jsou, ve srovnání s dospělými, daleko citlivější k negativním vlivům prostředí na pracovišti. Dětskými sestrami poskytovaná péče je vysoce důležitá, avšak nemůže být vykonávána kvalitně, pokud je jejich vnímání profesního života narušené (15). Bylo prokázáno, že se zlepšením vnímáním profesního života dochází i k nárůstu pracovní spokojenosti a zároveň bezpečnosti pacientů, zlepšuje se i pracovní prostředí. Kotzer et al. (13) zjistili, že dětské sestry hodnotily oblasti pracovního prostředí, které se týkaly vztahů na pracovišti, osobního růstu, ale i změn na pracovišti, celkově pozitivně. Cox et al. (12) zdůrazňují vliv managementu, vzájemné podpory na oddělení, ale i samotného pracovního prostředí. V naší studii jsme pak identifikovaly témata, která zahrnují další faktory ovlivňující práci sester na pediatrických pracovištích a na které je důležité se při výkonu práce dětské sestry zaměřit.

Závěr

Jedinečným zaměřením ošetrovatelské péče v pediatrii je specifické zaměření na různé věkové odlišnosti dětských pacientů. Proto jsou nezbytným předpokladem kvalitní a bezpečné péče nejen vědomosti, ale i mnohaleté zkušenosti dětských sester. Mezi další vlivy působící na profesní život dětských sester patří jejich morální odpovědnost, ochrana sebe a svých blízkých, ale i vnější faktory. Tyto vnější faktory pracovního prostředí zahrnují především týmovou spolupráci na oddělení a potřebu kvalitního vedení. Určením problematických charakteristik ovlivňujících práci dětských sester je možné přispět k jejich ovlivnění ze strany managementu pracovišť, odhazením všech vlivů pak může přispět ke zlepšení kvality poskytované péče, bezpečnosti dětských pacientů, ale i navození samotné pohody (well-being) dětských sester.

Podpořené projektem IGA

Chybějící ošetrovatelská péče a charakteristika pracovního prostředí sester v pediatrii (IGA_FZV_2021_013).

Literatura u autorky
a na www.pediatricpropraxi.cz